

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ**FORMATION OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TRANSLATORS****Сілютіна І.О.,***orcid.org/0000-0002-7368-8518к**андидат педагогічних наук,**асистент кафедри іноземної філології та перекладу
Національного транспортного університету***Синьо В.В.,***orcid.org/0000-0003-2879-9283**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри німецької філології
Ужгородського національного університету***Познанський Р.В.,***orcid.org/0000-0003-0540-6977**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри іноземних мов і країнознавства
Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника*

У статті досліджується процес формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів як один із важливих елементів в навчальній системі закладів вищої освіти України. Проаналізовано трактування сутності категорій «компетентність», «комунікативна компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність» та «комунікативна компетентність майбутнього перекладача». Пропонуємо розуміти під «комунікативною компетентністю майбутнього перекладача» інтегроване поняття, сукупність знань, умінь та навичок, необхідних перекладачеві для здійснення професійної діяльності. Визначено, що компонентами комунікативної компетентності майбутніх перекладачів є різні категорії компетентностей: соціокультурна компетентність, мовленнєва компетентність, прагматичні компетентності, дискурсивні компетентності, функціональні компетентності та компетентність взаємодії. Відображено важливість розвитку комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в рамках вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти шляхом застосування тематичних досліджень, методів групової роботи, методики моделювання мовних ситуацій професійної та загальнокультурної спрямованості з використанням цифрового контенту, аудіо-лінгвального методу, аудіовізуального методу, лінгво-соціокультурної методики, проблемно-дослідницького методу та проектної методології. Встановлено, що для успішного формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів необхідно використовувати певні типи завдань, які найбільш ефективні в процесі навчання. Визначено результати від формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів ЗВО. Розроблено рекомендації щодо формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів. У результаті проведеного дослідження виявлено, що формування перекладацької компетентності у студентів є складним процесом через велику кількість змінних, які слід враховувати на навчальному курсі. Визначено, що комунікативна компетентність є важливою рисою характеру, необхідною для перекладача у XXI столітті.

Ключові слова: комунікативна компетентність, студенти, майбутні перекладачі, заклади вищої освіти, іноземна мова.

The paper studies process of formation of communicative competence of future translators as one of the important elements in the educational system of higher education institutions of Ukraine. The interpretation of the essence of the categories "competence", "communicative competence", "foreign language communicative competence" and "communicative competence of the future translator" is analyzed. We propose to understand the "communicative competence of the future translator" as an integrated concept, a set of knowledge, skills and abilities necessary for a translator to carry out professional activities. It is determined that the components of communicative competence of future translators are different categories of competences: socio-cultural competence, speech competence, pragmatic competences, discursive competences, functional competences and interaction competence. The importance of developing communicative competence of future translators in the study of foreign languages in higher education through the use of case studies, group work methods, methods of modeling language situations of professional and general cultural orientation using digital content, audio-linguistic method, audiovisual method, audiovisual method, problem-research method and project methodology. It is established that for the successful formation of communicative competence of future translators it is necessary to use certain types of tasks that are most effective in the learning process. The results from the formation of communicative competence of future freelance translators are determined. Recommendations for the formation of communicative competence of future translators have been developed. As a result of the study, it was found that the formation of translation competence in students is a complex process due to the large number of variables that should be considered in the course. It is determined that communicative competence is an important character trait necessary for a translator in the XXI century.

Key words: communicative competence, students, future translators, institutions of higher education, foreign language.

Постановка проблеми. Удосконалення та оптимізація процесу навчання неможливі без вибору найбільш доцільних методів і форм

навчання. Новий зміст освіти прискорив впровадження у навчальний процес активних методів і технічних засобів навчання, які сприяють кращій

передачі знань, прискорюють процес навчання та підвищують його ефективність, дозволяючи активніше використовувати виховний потенціал студентів. Викладання іноземної мови передбачає оволодіння прийомами мовленнєвої діяльності. Тому необхідно говорити про комунікативну компетенцію як про одну з основних цілей навчання іноземної мови, а процес формування комунікативних навичок можливий при поєднанні традиційних та інноваційних методів, але з сильним акцентом на інтенсифікацію навчального процесу та самостійної роботи студентів. Вивчення іноземної мови особливо важливо для майбутніх перекладачів, де головною метою є не лише засвоєння нового матеріалу, а й вміння ефективно використовувати його в усному та письмовому мовленні. Дана мета потребує якісно нових підходів до змістовних та організаційно-методичних аспектів лінгводидактичної діяльності. Разом з тим, безсумнівно, принцип комунікативності має залишатися основним методичним принципом навчання іноземної мови. Комунікативний підхід у підготовці майбутніх перекладачів полягає у створенні ситуацій, максимально наближених до особливостей реального процесу спілкування іноземною мовою.

Протягом останніх кількох десятиліть центральне місце у вищій освіті займає комунікативна компетентність майбутніх фахівців, яка на практиці проявляється, перш за все, в умінні ведення ділової комунікації на іноземній мові, висловлюванні і відстоюванні своєї позиції під час бізнес переговорів, а також бути ініціатором переговорів суб'єктів бізнесу. Розвиток комунікативної компетентності робить перекладачів закладів вищої освіти надзвичайно конкурентоспроможними для роботи в своїй галузі, оскільки спеціалісти повинні володіти фаховими вміннями та навичками, що базуються на сучасних спеціальних знаннях відповідної галузі та високим рівнем професійної кваліфікації, що базується на критичному мисленні та здатності використовувати теоретичні надбання на практиці, тому актуальним є дослідження особливостей формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Тематику формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів досліджує значна кількість науковців. Зокрема, у наукових працях О. Павленка, С. Хоцькіна, С. Ніколаєва, Т. Бойченка, Т. Соболя, А. Antonov, D. Vasbieva, E. Frendo, G. Duginets, M. Petrova, O. Kalugina, O. Plekhanova, V. Koval представлено дослідження, які присвячені

аналізу формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів, які вплинули на професійне становлення студентів як конкурентоспроможних спеціалістів своєї галузі.

Постановка завдання. Метою роботи є дослідження формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів для забезпечення ринку праці якісно підготовленими фахівцями. Для досягнення мети визначено наступні завдання: в загальних рисах проаналізувати формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів; визначити основні методи формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів; визначити результат від навчального процесу в ЗВО для формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів. При проведенні дослідження були використані загальнонаукові й спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз і синтез, порівняння, узагальнення, педагогічний і соціологічний аналіз.

Виклад основного матеріалу. З-за сучасних умов перекладач повинен вільно володіти розмовною іноземною мовою та професійною іноземною мовою для активного використання як у повсякденному житті, так і у сфері професійної діяльності. В сучасному діловому світі однією з головних проблем, яка існує у будь-якій компанії чи організації, є підбір висококваліфікованого персоналу, який може забезпечити виживання на ринку. Вчені, які базуються на компетентнісному підході, зазначають, що різниця між компетентним та висококваліфікованим перекладачем полягає в тому, що раніше існував не просто певний рівень знань і навичок, але й те, як вони можуть використовувати їх у своїй перекладацькій діяльності [1].

Експерти програми DeSeCo визначають компетентність як здатність успішно реагувати на індивідуальні та соціальні потреби, виконувати поставлені завдання. Водночас компетентність базується на поєднанні взаєморелевантних когнітивних відносин, практичних навичок, емоцій та знань, тобто всього, що можна мобілізувати для діяльності [2].

Термін «комунікативна компетентність» був введений у науковий простір Гамперцем і Хаймсом (1972), де американські вчені розглядають поняття «комунікативна компетентність» як здатність, що формується в процесі взаємодії особистості та соціального середовища [3]. Загалом комунікативну компетентність визначають як комунікативне управління, яке передбачає не лише знання мови, а й відповідний рівень практичного володіння нею залежно від конкретної мовленнєвої ситуації [4].

Таким чином, під «комунікативною компетентністю майбутнього перекладача» пропонуємо розуміти інтегроване поняття, сукупність знань, умінь та навичок, необхідних перекладачеві для здійснення професійної діяльності (робота з інформацією, створення перекладу, організація пошуку професійного перекладача, термінологічної інформації, пізнавальної діяльності тощо).

Компонентами комунікативної компетенції майбутніх перекладачів є різні категорії компетенцій: 1) соціокультурна компетентність (знання особливостей країни та мови, здатність здійснювати різні діяльності в цьому суспільстві); 2) мовленнєва компетентність (мовлення, аудіювання, читання, письмо); 3) прагматичні компетенції – загальні навички та вміння: слухати, сприймати, аналізувати, будувати мовленнєві ситуації; 4) дискурсивні компетенції – це вміння керувати мовленням і структурувати його відповідно до теми; 5) функціональні компетенції – здатність перешкоджати всім формам мовленнєвих висловлювань; 6) компетентність взаємодії – здатність до соціальної взаємодії в певних схемах, моделях [5].

Реалізації навчально-виховного процесу розвитку комунікативної компетентності майбутніх перекладачів сприяють різні засоби групової роботи. Робота в малих групах студентів за принципом роботи в тимчасових групах під час виконання частини завдання сприяє розвитку багатьох особистісних якостей студентів, об'єднаних спільною виховною метою.

Випускники закладів вищої освіти найчастіше не готові до побудови стосунків з різними партнерами по спілкуванню, не навчаються ефективних методів спілкування для ефективної координації спільної діяльності та побудови взаєморозуміння. Під час групової роботи в процесі взаємодії досягається загальне рішення, де студенти вчаться пробивати свої постійні думки, знаходити новий спосіб мислення для вирішення проблеми.

Цінність групової роботи полягає в розвитку лідерських якостей, великій силі переконання; більшій впевненості в собі; більшій відповідальності; удосконаленні комунікативних навичок тощо [6]. Отже, використання групових форм роботи є однією з умов формування комунікативної компетентності майбутнього перекладача, яка зберігає свою головну властивість – бути формою співпраці в процесі навчання та створювати умови для спілкування.

Розвиток комунікативної компетентності необхідний для здійснення професійної діяльності, що дозволяє майбутнім перекладачам підвищити відповідність умінь і навичок відповідно до інтернаціоналізаційних вимог та вимог компаній [7; 8].

Іншомовна комунікативна компетентність являється частиною загальної компетентності та визначає здатність фахівця спілкуватися, читати та писати іноземною мовою в сферах професійного та ділового спілкування [9, с. 11].

Іншомовна комунікативна компетенція містить такі компоненти: 1) гностичні (систему знань про зміст, особливості та стилі іншомовного спілкування, у тому числі професійного); 2) комунікативні (виразні та перцептивно-рефлексивні навички; культура мовлення); 3) емоційні (позитивне ставлення до спілкування; розвинена емпатія та рефлексія; високий рівень ідентифікації з відповідними професійними та соціальними ролями).

Розвиток іншомовної комунікативної компетенції при підготовці майбутніх перекладачів зумовлюють наступні принципи: інтегрованість та комплексність у навчальному процесі; гуманізація в навчальному процесі (розкриття потенціалу студента під час його професійної підготовки); професійно орієнтована комунікативна спрямованість у процесі навчання іноземної мови [10].

Найбільш ефективним інструментом навчання студентів практичному та перекладацькому аспектам іноземної мови у ЗВО є використання методики моделювання мовних ситуацій професійної та загальнокультурної спрямованості з використанням цифрового контенту. Методика моделювання дозволяє викладачеві ретельно вивчити процес формування комунікативної компетенції у майбутніх перекладачів, які необхідні їм для здійснення майбутньої професійної діяльності. До методик моделювання мовних ситуацій професійної та загальнокультурної спрямованості з використанням цифрового контенту відносять: семантичну методику моделювання (передбачає вивчення фразеологічних, семантичних, лексичних одиниць, що несуть смислове навантаження оригінального та перекладного текстів); ситуативну методику моделювання (переклад розглядається з точки опису за допомогою мовних засобів, фразеологічних одиниць з урахуванням тієї обставини, що у будь-якій без винятку мові склалися власні консервативні способи подання та опису); комунікативну методику моделювання (визначається як процес, обумовлений двомовним актом комунікації).

Цифрові та інтерактивні методи підготовки перекладачів сприяють формуванню когнітивного механізму перекладача, до якого належать гнучкість, динамічність, широкі операційні можливості, висока швидкість переключення на мови, швидкий перехід від однієї системи культурно-пізнавальних координат до іншої, здатність

приймати миттєві рішення, активність усіх механізмів пам'яті, розвинена інтуїція, здатність до рефлексії та здатність одночасно виконувати неоднорідні мовленнєві дії [11, с. 149].

Педагогічна цінність цифрових та мобільних технологій сприяє вдосконаленню сучасних методик, що використовуються в ЗВО, шляхом включення комунікативних засобів в навчальний процес, які є більш звичними для студентів. Перекладачі можуть визначити себе як багатомовних комунікаторів та підкреслити своє володіння цими технологіями. Даний процес не означає, що мовна компетентність стала менш важливою, але, навпаки, це лише одних із важливих елементів фахової компетенції, яку вони повинні набути.

Методи підготовки перекладачів були змінені завдяки розробці нових засобів комунікації. Технологічні досягнення, безсумнівно, впливають на підготовку перекладачів та інших мовних посередників. Від самих викладачів очікується розробка власної навчальної програми для оптимального використання інформаційно-комунікаційних технологій при підготовці перекладачів, для забезпечення найвищої професійної підготовки [12, с. 1564]. Встановлено, що технічні знання та навички необхідні для конкуренції на ринку праці перекладацької сфери, за відсутності яких, майбутні перекладачі не зможуть задовольнити поточні вимоги галузі [13, с. 502].

Для оволодіння комунікативною компетенцією студенти-перекладачі повинні використовувати найбільш ефективні під час особистісної взаємодії методи групової роботи. Наприклад, під час обговорення студенти самостійно думають і стежать за думкою партнера по діалогу, а також шукають інформацію з проблемних питань, активно обговорюють її, а також вчать без критики та заперечень слухати думку іншої людини. Під час обговорення викладач може запропонувати методику «мозкового штурму», тоді як за короткий проміжок часу студенти збирають думки та ідеї, щоб вирішити проблему та прийняти спільне рішення.

Педагогічний коучинг ефективний під час групової роботи: студенти вчать встановлювати не тільки візуально-етичний контакт з партнером по спілкуванню, а й формують комунікативну компетентність за допомогою конкретних тематичних завдань. Студенти навчаються тематичному та професійному спілкуванню на практичному занятті. На початку лектор-фасилітатор стежить за емоційним станом тих, хто спілкується. Не завжди можна побудувати розгорнутий діалог на задану тему. Лектор-фасилітатор заохочує до дискурсу

кожного учасника вербальними та невербальними методами. Студенти можуть грати роль викладача та навчати інших точних слів, які були використані в перекладі. Педагогічне лото чи баталії, рольові ігри, прес-метод, мозаїка – є результативними та цікавими формами занять [6].

Застосування аудіо-лінгвального методу полягає в заучуванні граматичних і фразеологічних структур мови шляхом їх частого повторення в готових навчальних діалогах. Основним недоліком є відсутність зворотного зв'язку з носієм мови, неможливість в повсякденному спілкуванні обходитися тільки завченими фразами і оборотами, так як прорахувати всі життєві ситуації неможливо.

Аудіовізуальний метод полягає в тому, що весь новий матеріал сприймається студентом протягом тривалого часу тільки на слух «аудіо», а його значення розкривається за допомогою зорової невербальної наочності – діапозитивів, діафільмів, кінофільмів. Аудіо-візуальний метод доцільний в багатонаціональній аудиторії в країні мови, що вивчається, коли заняття підкріплюються повсякденною практикою спілкування з носіями мови, а метою є оволодіння розмовною мовою [14, с. 774].

Необхідно підкреслити важливість аудіовізуального методу у набутті майбутніми перекладачами іншомовної комунікативної компетенції. Аудіовізуальний метод зберігає всі основні принципи прямих методів, спираючись на глобальне аудіювання мовного матеріалу і створення прямих асоціацій між звуком і значенням, з повним виключенням рідної мови з процесу навчання. Основними методами навчання є наслідування, запам'ятовування та утворення фраз за аналогією. Аудіовізуальний метод передбачає мовне середовище, штучно створене на уроці технічними засобами. Практичною реалізацією цього методу є аудіовізуальні засоби навчання, це особлива група технічних засобів навчання, які найчастіше зустрічаються в навчальному процесі, у тому числі екранні та звукові засоби, призначені для подання візуальної та слухової інформації.

Аудіовізуальні засоби допомагають зрозуміти взаємозв'язок між образом, поняттям і словом, відтворити слово чи мовленнєвий зразок за наочною підказкою, уявити комунікаційну ситуацію та висловитися відповідно до неї [10].

Однією з найбільш всеосяжних методик викладання іноземних мов є – лінгво-соціокультурна методика, яка включає два аспекти спілкування – мовне і міжкультурне. Мета вивчення мови за допомогою даного методу – розуміння

співрозмовника, формування сприйняття на інтуїтивному рівні.

Процес вивчення нової теми представляє проблемно-дослідницький метод подання вивченого матеріалу як проблеми, а не презентації студентам. Висновки, які потрібно зробити під час лекції, робить студент, а не викладач. Кожен студент намагається вирішити проблему індивідуально та висловлює власні ідеї. Останнім часом особлива увага приділяється застосуванню проблемно-дослідницького методу [14, с. 774].

Значна чисельність викладачів у процесі викладання іноземної мови звертаються до проектно-методології як до одного із сучасних продуктивних творчих підходів, що успішно реалізує основні цілі викладання іноземної мови у формуванні в студентів необхідних комунікативних та мовленнєвих умінь та навичок, які дозволяють їм спілкуватися іноземною мовою. Технології проектування досить ефективно використовуються на вищому рівні освіти, оскільки вони дозволяють органічно інтегрувати знання студентів з різних галузей при вирішенні однієї проблеми, дають змогу застосовувати отримані знання на практиці, генеруючи нові ідеї, сприяти розвитку комунікативної компетентності, як однієї з головних цілей викладання іноземної мови [15, с. 178].

Основні складові комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в рамках вивчення іноземної мови можуть бути найкраще розроблені за допомогою методу тематичного дослідження у закладах вищої освіти. Тематичні дослідження надзвичайно багаті за змістом і можуть надати студенту потенціал закріпити вже набуті знання та навчити застосовувати конкретні мовні та управлінські навички [16, с. 77-78].

Використання тематичного дослідження дозволяє студентам поглянути на певну проблему з різних точок зору, яка може не мати нічого спільного з їх спеціалізацією. Тематичні дослідження

підходять для розвитку комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в рамках вивчення іноземної мови [17, с. 42].

Для досягнення еквівалентності та адекватності перекладу перекладач користується спеціальними прийомами – перекладацькими трансформаціями. В даний час в лінгвістиці існує велика кількість класифікацій перекладацьких трансформацій (рис. 1).

Тому важливо навчати студентів використовувати в перекладі дані перекладацькі трансформації (рис. 1). Після ознайомлення студентів з основами теорії перекладу слід забезпечити практичний блок роботи по формуванню комунікативної компетентності майбутніх перекладачів.

Для успішного формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів необхідно використовувати певні типи завдань, які найбільш ефективно в процесі навчання зарекомендували себе (рис. 2). Логічним завершенням кожного з етапів формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів є проведення контролю. Етап контролю має на увазі виконання спеціально розроблених завдань, які дозволяють викладачеві скласти уявлення про рівень засвоєння студентами теоретичних знань, а також про рівень сформованості практичних умінь і навичок [18, с. 11].

Після успішного проходження навчання в ЗВО, мета якого полягає в тому, щоб майбутній перекладач зміг: передати зміст прочитаного матеріалу іноземною мовою; вести усне (діалогічне, монологічне) та письмове спілкування; вести ділову бесіду; написати резюме; організувати ділові переговори та брати участь у наукових конференціях іноземною мовою; формулювати тези, писати наукові статті з подальшою участю у науково-практичних конференціях [19, с. 38].

На рис. 3. відображено результат від формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів в ЗВО.

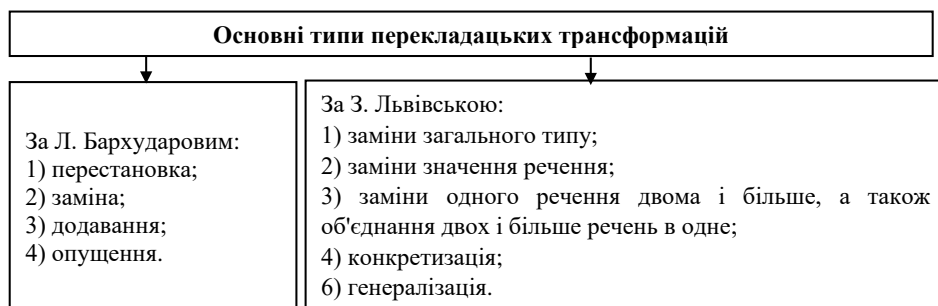

Рис. 1. Основні типи перекладацьких трансформацій

Джерело: сформовано авторами на основі [18, с. 11].

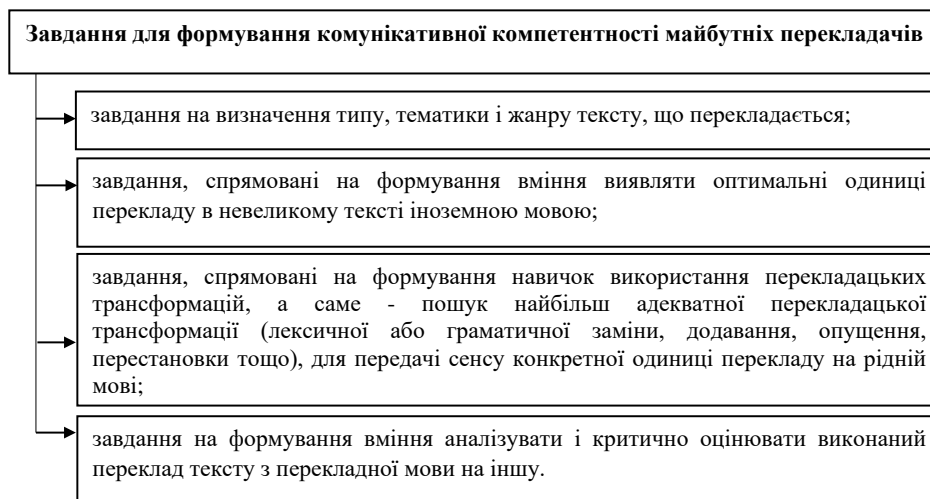

Рис. 2. Завдання для формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів

Джерело: сформовано авторами на основі [18, с. 13-14].

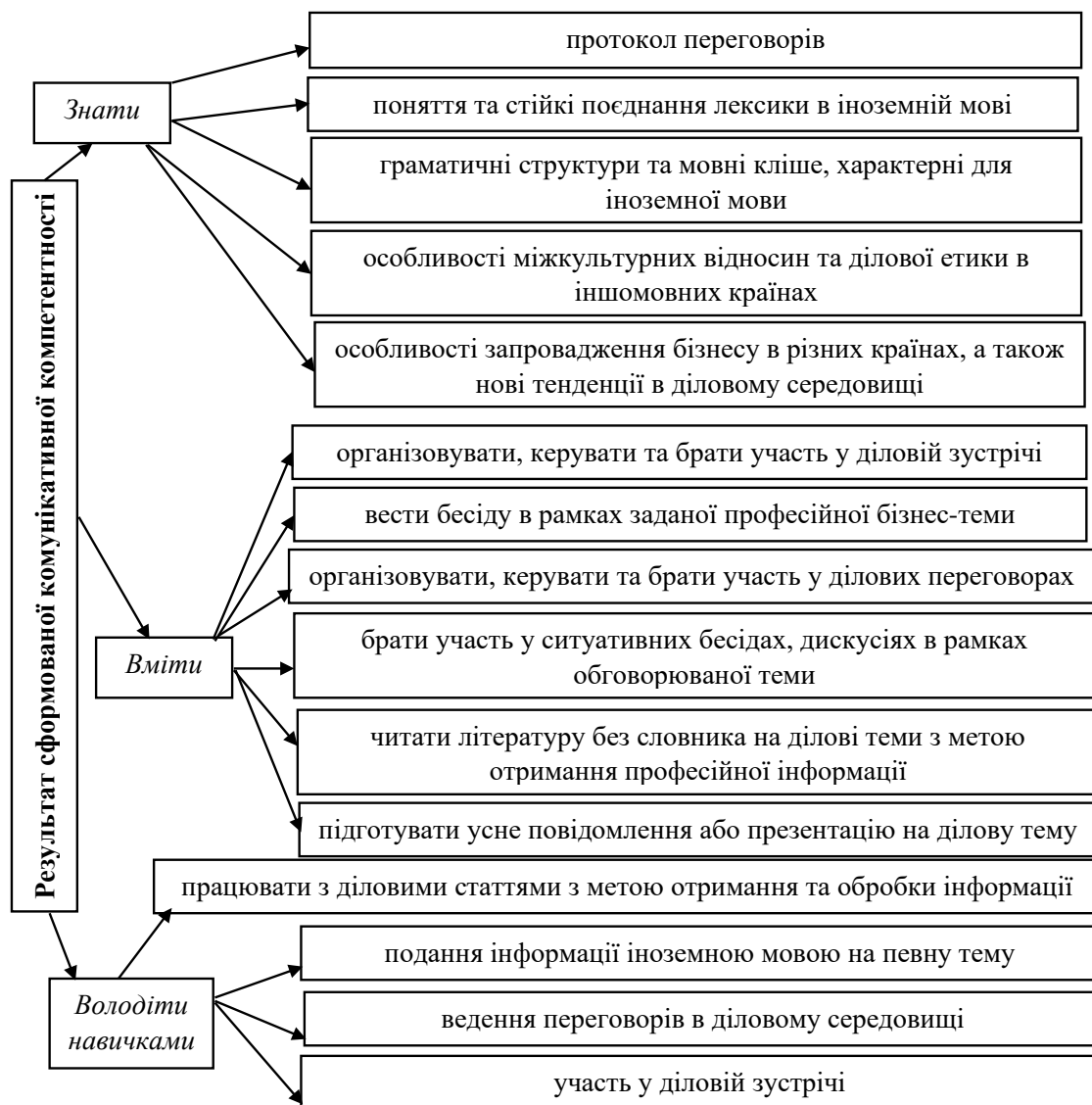

Рис. 3. Результат від формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів

Джерело: сформовано авторами на основі [19, с. 38-39].

На основі методик формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів запропоновано рекомендації, які можуть бути використані викладачами в навчальному процесі:

1. Роботу над формуванням перекладацької компетенції слід починати з вивчення основ теорії перекладу: студентам необхідно дати поняття про одиниці перекладу і перекладацькі трансформації.

2. Необхідно сформувати навик пошуку оптимальних одиниць перекладу в тексті і застосування найбільш адекватних перекладацьких трансформацій для кожної одиниці перекладу.

3. Безпосередню роботу над перекладом тексту необхідно розбивати на етапи.

4. Після виконання студентами перекладу текстів рекомендується проводити рефлексію отриманих результатів, а саме – зачитувати найбільш еквівалентні переклади, фіксуючи увагу на вдало використаних перекладацьких трансформаціях, а також проаналізувати невдалі переклади, попрацювати разом зі студентами над виправленням помилок [18, с. 11].

Отже, можна зробити висновок, що формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів закладів вищої освіти сприяє адаптації до успішного працевлаштування після закінчення навчання та фаховій відповідності вітчизняному та міжнародному ринку праці.

Висновки. На основі проведеного дослідження можна дійти висновку, що в умовах інтенсифікації інтеграційних процесів формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів закладів вищої освіти набуває все більшої актуальності. Забезпечення відповідного функціонування галузі освіти розглядається як одне з пріоритетних державних завдань, як важливий структурний елемент забезпечення ринку праці професійними перекладачами. Комунікативна компетентність є життєво важливою та вирішальною для розвитку особистості перекладача у XXI столітті. Важливість формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів, сконцентрована на отримання якісно нового результату в системі вищої освіти, який відповідав би стану та тенденціям світового освітнього суспільства. В результаті компетентісно орієнтованого навчання іноземних мов майбутній перекладач набуває здатності працювати з професійно значущим матеріалом іноземної мови, самостійно здобувати нові знання та розвивати особистий творчий потенціал.

Отримані результати дослідження можуть бути використані для вдосконалення навчальної системи задля формування комунікативної компетентності майбутніх перекладачів закладів вищої освіти, що дасть змогу покращити поточну якість вищої освіти при формуванні кваліфікованих фахівців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Хоцкіна С. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх економістів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04. «Теорія та методика професійної освіти. К.: Київський університет ім. Б. Грінченка, 2013. 20 с.
2. Definition and Selection of Competencies. Theoretical and Conceptual Foundations (DESECO). Strategy Paper on Key Competencies. An Overarching Frame of Reference for an Assessment and Research Program – OECD (Draft). 2002. URL: <http://www.kaapeli.fi/~vsy/eaee/policy/b/DeSeCo.doc>
3. Gumperz J. J., Hymes D. H. Directions in sociolinguistics: The ethnography of communication. New York: Holt, Rinehart and Winston. 1972.
4. Павленко О. О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти: автореф. дис... на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04. – Теорія та методика професійної освіти. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, 2004. 31 с.
5. Николаева С. Ю. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Николаева. К.: Ленвіт, 2003. 273 с.
6. Luchaninova O., Koval V., Deforz H., Nakonechna L., Golovnia O. Formation of communicative competence of future specialists by means of group work. *Espacios*. 2019. Vol. 40 (Num. 41). Pp. 11-18.
7. Labunska Sv., Petrova M., Prokopishyna O. Asset and cost management for innovation activity. *Economic Annals – XXI*. 2017. Vol. 165(5-6). Pp. 13-18.
8. Koval V., Duginets G., Plekhanova O., Antonov A., Petrova M. On the supranational and national level of global value chain management. *Entrepreneurship and Sustainability*. 2019. Issues 6(4). Pp. 1922-1937.
9. Комплекс нормативних документів для розроблення складових системи галузевих стандартів вищої освіти / Міністерство освіти і науки України, Інститут інноваційних технологій і змісту освіти. К., 2008. 69 с.
10. Sobol T. Impact of the Audio-Visual Learning Method on the Development of Foreign Language Communication Competence of Future Interpreters and Translator. *Educational Challenges*. 2021. Vol. 26(1). Pp. 112-120.
11. Pochhacker F. Aptitude for Interpreting. Philadelphia: *Benjamins Current Topics*. 2014. Pp. 147-160.

12. Gutiérrez-Artacho J., Olvera-Lobo M. D. Web 2.0 technologies in the translator training. *EDULEARN14 Proceedings: 6th International Conference on Education and New Learning Technologies*. 2014. Pp. 1562-1569.
13. Kenny D. Technology in Translator Training. In: Minako O'Hagan (ed.) *The Routledge Handbook of Translation Technology*. London and New York: Routledge. 2020. Pp. 498-515.
14. Yuldashova Umida Bakhtiyor kizi, Bozorova Muborak Sharapovna, Mansurova Nodira Anvarovna, Ahmedova Zulayho Abdugaffor kizi, Shoazizova Aziza Shomurod qizi. Language teaching methods: theory and practice. *Journal of Critical Reviews*. 2020. 7 (5). Pp. 768-775. DOI: doi:10.31838/jcr.07.05.157
15. Muratova G., Abraimova N. The use of information-communication technologies and modern methods in teaching a foreign language. *Mental Enlightenment Scientific-Methodological Journal*. 2020. Vol. 2020, Iss. 2, Article 20. Pp. 175-181. URL: <https://uzjournals.edu.uz/tziuj/vol2020/iss2/20>
16. Vasbieva D. G. A Lean Approach as a Means of Achieving Communicative Competence. *XLinguae Journal*, 2014. Volume 7, Issue 4. Pp. 75-82.
17. Frenco E. *How to Teach Business English*. Pearson Educational Limited, England. 2005. 162 p.
18. Бойченко Т. А. Методика формирования переводческой компетенции студентов неязыковых вузов. *Теория и практика научных исследований: психология, педагогика, экономика и управление*. 2020. №. 1 (9). С. 7-17.
19. Kalugina O. A. Development of students' professional communicative competence in an economic higher school. *XLinguae Journal*. 2016. Volume 9, Issue 4. Pp. 37-45.